№ 37. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 19. 1874 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 19. № 37.

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 5 րուբլ. կէս տարվանը 3 րուբլ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը և պ. Ծատուրեանի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ, Редакція „Мшакъ."

ՄՇԱԿ

Խմբագրատանը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզվով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառից մի կոպէկ.

ՄԵՐ ՍՏՈՐԱԳՐՈՂՆԵՐԻՆ (ամէն անգ): Չը նայելով որ խմբագրութիւնս արդէն մի քանի անգամ խնդրել է հասցնել իրան „ՄՇԱԿԻ" 1874 թւի բաժանորդութեան գինը, մինչև այժմ բաւական մեծ ԱՊԱՌԻԿ է մնացել: Խմբագրութիւնը ստիպված կը լինի եկող համարից սկսել տպել ԱՅՆ ԲՈԼՈՐ ՊԱՐՈՆՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ, որք դեռ պարտ են մնացել իրան:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրութեան կողմից.—Մի առաջարկութիւն.—Ներքին տեսութիւն. Նամակ Բուզովնայից. Ներքին լուրեր.—Արտաքին տեսութիւն. Քաղաքական տեսութիւն. Թիւրքաց պետութեան տնտեսական դրութիւնը. Նամակ Կ. Պօլսից.—Խառն լուրեր.—Յայտարարութիւններ.—Տեղեկացոյց.—Բանասիրական. Կիրակնամուտի զոհ.

ՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիս քաղաքի այն թաղերը, որք պատկանում են հին անուանված քաղաքի մասին, բնակեցրած են մեծ մասամբ չքաւոր ժողովրդից: Քաղաքի հին մասը շինած է անկանոն կերպով, տները միմեանց վրա դիզված են, փողոցները նեղ են, առհասարակ քաղաքի այդ մասը կեղտոտ է, անառողջ օդ ունի, տները զուրկ են մաքուր օդից և լոյսից:

Վերանորոգել այդ թաղը, նշանակում է ոչ թէ միայն օգուտ բերել միջին և աղքատ դասին, որք քաղաքի յիշեալ մասի բնակիչներն են, բայց և օգուտ բերել ամբողջ քաղաքին:

Հարկաւոր է լայնացնել փողոցները, աւելի յարմար և առողջապահական կանոններին համեմատ տները շինել, հարկաւոր է ջուր անցկացնել, լուսաւորել, վերջապէս աւելորդ չէր լինի քաղաքի հին մասումն էլ այնպիսի այգի շինել, ինչպէս որ շինած է քաղաքի նոր մասում, որ իր բոյսերով մաքրէր թաղի օդը, որովհետև ամբողջ քաղաքի համար Ալէքսանդրեան այգին բաւական չէ:

Այդ բոլորը լաւ է, բայց ինչպէս հասնել այդ գաղափարի իրագործմանը:

Միայն պէտք է կամք և եռանդ ունենալ, իսկ գործը շատ հեշտ կերպով կարող է իրագործվել:

Պէտք է կազմել դրամատէրերից մի բաժանորդական ընկերութիւն, որի գործունէութիւնը հետևեալը կը լինի՝

Ընկերութիւնը հաստատված լինելուց յետոյ, կը սկսի գնել հին թաղի տները փոքր առ փոքր, կը քանդի նրանց, կը լայնացնէ փողոցները, եթէ միջոցները կը ներեն ջուր կանցկացնէ, յետոյ տէրութենից վաւերացած պլանով նոր և աւելի յարմար տները կը շինէ և նորից կը ծախէ այդ տները իր համար մեծ շահ ստանալով:

Ինչ տեսակ տներ կը շինվեն,—կախված կը լինի թէ ինչ ոգի կը տիրապետէ բաժանորդական ընկերութեան վարչութեան մէջ, կամ աւելի լաւ է ասել, ինչ ուղղութեամբ կազմված կը լինի ընկերութեան կանոնադրութիւնը:

Մեր կարծիքով այդ տեսակ ընկերութեան գործերը կարող են շատ լաւ գնալ, ընկերութիւնը կարող է ահագին շահեր ստանալ իր օպէրացիաներից, բայց չը պէտք է մոռանալ որ նա շատ մեծ զգուշութեամբ պէտք է մշակէ իր կանոնադրութիւնը:

Ընկերութիւնը պէտք է լաւ հասկանայ որ ոչ թէ միայն նոր տները շինելով և փողոցները անցկացնելով նա մեծ շահեր կը ստանայ բայց և միայն տեղերը խառնելով և հողի դարդակ կտորները ծախելով նա կարող է շահվել:

Հողի կտորները անհամեմատ կը բարձրանան իրանց գների մէջ:

Բայց ընկերութիւնը անշուշտ պիտի աչքի առաջ ունենայ և ազգաբնակութեան օգուտները, նա չը պէտք է մոռանայ որ տները (եթէ նրանց շինելու լինի) պէտք է յարմարեցրած լինեն թէ միջին թէ աղքատ դասի բնակութիւնների համար:

Պրօէկտը մշակելու ժամանակ, պէտք է մեծ ուշադրութիւն դարձնել առողջապահական կանոններին համեմատ թաղի վերանորոգվելու վրա, ծառեր տնկելու, թաղի մէջ կենդրոնական պարտէզ զարգացնելու, ջուր անցկացնելու վրա....

Ամեն բան չը պէտք է սպասել վարչութենից,—հարկաւոր է որ հասարակութիւնն էլ ինքն մի բան անէ իր համար,—մանաւանդ այնպիսի գործ, որ մեր հասարակութեանը պէտք է գրաւէ,—որովհետև մեծ շահեր է խոստանում....

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲՈՒԶՈՎՆԱՅԻՑ

Մինչդեռ Բագուն սպանում է մարդու աչքերը իւր միակերպ չորութեամբ և անբուսականութեամբ, նրա գիւղերը հրապուրում են մարդուն մի անսպասելի կանաչութեամբ: Մինչդեռ քաղաքում անտանելի ջերմութիւնը դժուարացնում է շնչառութիւնը և արտահանում է այնքան առատ քրտինք, որ թուլացնում է ամբողջ մարմինը — գիւղերի մէջ տիրապետում է հանգուցիչ զովութիւն և ազատ բարձրանում է ու խոնարհվում սեղմուած ու թուլացած կուրծքը մարդու: Եւ այն ժամանակ, երբ քաղաքում ծարաւութիւնը հագեցնելու համար, մարդ զզուանքով ընդունում է աղի ու տաք ջուրը, որ աւելացնում է միայն նախկին ջերմութիւնը—գիւղերը լիացնում են պատուական ջրերով, որոնք մեզ համար ունին և հազուագիւտ քաղցրութիւն և հաճելի պաղութիւն:

Մի խօսքով գիւղերը իւրեանց այգիներով կանգնում են կատարեալ օազիսներ Ափշերոնեան աւազուտ և ապառաժոտ թերակղզու վերա. և մի և նոյն կախարդական զօրութեամբ ձգում են իւրեանց ճանապարհորդներին, որոնք արևակի կիզիչ ճառագայթների տակ համարեա տապակվում են և խորովվում: Բայց որչափ էլ գեղեցիկ լինին այդ գիւղերը Բագուցու համար—չեն կարող հասնել Թիֆլիսի, Ագուլիսի, Շամախու և ուրիշ տեղերի գիւղերին: Բագուի գիւղերը գեղեցիկ են համեմատաբար բոլոր թերակղզուն և այն հրակայական ջանք ու աշխատանքին, որ նրանց վերա գործ են դրուած: Այդ գիւղերի, այգիների գլխաւոր զանազանութիւնը միւս տեղերի գիւղերից կայացած է նրանում, որ այստեղ երկիրը աւազուտ է և պատած չէ այն փափուկ թաւշեայ խոտերով, որոնց սովոր են տեսնել ընթերցողներիցս շատերը իւրեանց բնական տեղերում:

Գիւղերը մատակարարվում են հորի ջրերով, որ այդ տեղերում առհասարակ քաղցր են լինում և բոլոր այգիներն էլ մի և նոյն այդ ջրերով են ոռոգանվում. *) Հորերից ջուր հանելու համար գործ են ածվում առհասարակ ձիաներ և շատ սակաւ դէպքերում էշեր: Ջրհորի բերանի մօտ փոքր

*) Միայն մի տեղ մի անբնակ քարանձաւից Ջուղոլբա անունով, բղխում է քաղցր ջուր, բաւականին լաւ. բայց մնում է անօգուտ, հեռու լինելով թէ գիւղերից, թէ քաղաքից և թափվում է ծովի մէջ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏԻ ԶՈՀ

(Շարունակութիւն և վերջ)

III

Կոնսիլիում

Մարգարտի դրութիւնը օրից օր վատանում էր. Նորա կարմիր թշերը վաղուց էին թառամել, թուխ աչքերը սառել ու խոր գնացել, փափուկ ձեռները ոսկորացել: Վերջապէս նորա կեսրայրը և մայրը հասկացան, որ հարկաւոր է օգնել: Մի օր իւր անկողնի մէջ պառկած էր Մարգարիտը: Նորա անկողինը շրջապատում էին նորա մայր Ծաղիկը, սկեսուր Եղսաբեթը, կախարդ Մարօն գրբաց Վարդանը և նետ գնող 1) տիրացու Մկօն. հիւանդի ոտների մօտ, չբուղը դնչին դրած, ախուր դէմքով նստած էր Մահտեսի Կարօն, յետոյ գիւղի բոլոր հմուտ և խելօք պառաւները, որոնք այդ օրը Սամսօնի հօր խնդրանօք ժողովվել էին կոնսիլիում կազմել: Թագաւորում էր խորին լռութիւն, միմիայն Մարգարիտը աչքերը խփելով, կրկնում էր սովորական բառերը՝ «էս ալերին հեռացրէք» եւ Ծաղիկը արեան արտասուք թափելով հառաչում էր՝ «Աղջիկս մեռնում է, ձեր Աստծու սիրուն մի ճար արէք»:

—Մեծ է զօրութիւնը Քրիստոսի, մի վախեցի, պատասխանում էր տիրացու Մկօն:

—Հէնց էս սհաթին, որ ղալամս վեր առնեմ, աղջիկդ կը լաւանայ, աւելացնում էր Վարդանը:

—Իմ աղօթքը՝ խոռ քար է ծակում, ինչու ես դարդ անում, կրկնում էր Մարօն:

—Ձեր արևին մեռնեմ, Վարդան, Մկօ ու մօրաքոյր Մարօ, ասեց Մահտեսի Կարօն, մէկ հընարք արէք հարսիս՝ ձեզ ոսկով կը զարդարեմ:

Այս խօսակցութիւնից յետոյ, Վարդանը վեր առաւ Ախտարք 2) գիրքը, մի բաժակ ջուր դրեց իւր առաջ և սկսեց այսպէս, «Տարեւէրը առիւծըն է... էս քեզ վեց... (վեց հատ աքրօղորմեայից քաշեց մէկ կողմ)... լուսնի 16-ն՝ էս քեզ տասն և վեց (16 հատ ևս քաշեց էն կողմը). Մ. ա. ր. գ. ա. ր. ի. տ... Ծ. ա. ղ. ի. կ. հիւանդի մօր և իր անուանց տառերի թիւը 13 է, էս էլ քեզ 13... բոլորը կլնի երեսուն հինդ. դուրս գան 12, կը մնայ 23, էլի 12, կը մնայ 11. Ուրեմն Մարգարտի աստղը տասնումէկերորդն է՝ Ջրհոսը» 3). Յետոյ բացաւ Ախտարքի 11 գլուխը, որտեղ ջրհոսի վերա է խօսվում և աւելացրեց հօ.. Մարգարիտը ինչ վատ աստղ ունի. նա մէկ անգամ հիւանդացել է 10 տարեկան ժամանակը, մէկ անգամ 14, մէկէլ, նայելով հիւանդին, 15-ից 20 տարեկան ժամանակը շատ սաստիկ կը հիւանդանայ. եթէ էս անգամն էլ ազատվեց, Աստծով ապրեցէ 60 տարի....»:

—Դէ ասա հէնց էս հիւանդութիւնն է որ կայ, հարցրուց Ծաղիկը, աղջիկս 18 տարեկան է....

—Հալալ մի վախեցի, դարձրեց Վարդանը, սպասիր մինչ տամ թասի (բաժակի) մէջ տեսնեմ՝ ինչ հիւանդութիւն է...: Մէկ քանի րոպէ բաժակին նայելուց յետոյ Վարդանը յուսահատ ձայնով հառաչեց՝ «վայ իմ տունը աւերաւ՝ ես էլ բան չեմ կարողացել...»

—Քօ Քրիստոսի... սիրուն, ինչէ դողդողուն ձայնով հարցրեց Ծաղիկը:

—Էլ ինչ ասեմ՝ բանը բանից անցել է: Աղջիկդ գլուխը լուալուց, սատանէքի թագաւորի տղերքը մօտացել են թամաշա անելու, տաք ջուրը թափել էք թագաւորի տղի գլխին... Թագաւորը բարկացել է, հրամայել է սատանէքին մահուան փէտով զարկեն նրան, որ, տէր մի արասցէ, մեռնի...: Էս ցաւի դեղն է՝ իշի ուղեղ, աղաւնի ճրագու, գորտի սիրտ, էս բոլորը պտի խառնես իրար, ղմէջ ղալամով գրես մի կտոր պղնձի վերա վեց հրեշտակի անուն՝ Աքս, Բակս, Մակս Ենակ, Ռմակ և Ենակս, ու յետոյ գցես ծովը: Էն ժամանակը զարկող սատանէքը կը սատկեն, աղջիկդ կառողջանայ:

«Սատանէքի թագաւորի» անունը լսելուն պէս Ծաղիկը գոռաց՝ «Տունս աւերաւ» և ուշից գնաց: Շատ դժուարութեամբ նորան ուշի բերին: Մարօն արհամարհական հայեացք գցելով Վարդանի վերա, որը Ծաղկին վախեցրեց, մօտեցաւ Ծաղկին և ասեց՝ «Քա, աղջի Ծաղիկ, տիրացուի խօսքին ինչ չուտ հաւատացիր. թող ես էլ իմ աղօթքը անեմ, տեսնեմ՝ Մարգարտի ցաւը ինչ է, յետոյ էլի ուշից գնա: Վարդանը էնպէս բան ասեց, որ մարդ չի կարող հաւատալ»:

Մարօն վեր առաւ դանակը և, խաչ հանելով, սկսեց աղօթել և մի և նոյն ժամանակը սաստիկ յօրանջել: Երբ աղօթքը վերջացաւ նա ասեց «քոյրեկ ջան, իսկի դարդ մի արա՝ աղջկանդ աչքով տվել են, կաղօթեմ յետոյ իշի փորի տակովը երեք անգամ կանցկացնէք, կը լաւանայ, պրծաւ գնաց»: «Տիրացուն իրանից օյն է դուրս հանում. ոչ սատանայ է զարկել և ոչ էլ մատանայ»: Տեսնելով իւր խօսքերի հերքելը, Վարդանը բարկանալով ասեց՝ «Տօ պառաւ ինչ ես գլխիցդ դուրս տալում՝ ես խոմ ինձանից չեմ ասում, որ խաբեմ, Ախտարքում ինչ գրած է՝ էն եմ ասում. բաս դու Ախտարքին չես հաւատում...»

—Ինչի չեմ հաւատում՝ մեռնեմ Ախտարի զօրութենին, պատասխանեց Մարօն, ամա իմ խելքը քեզանից բան չի կտրում...

—Լաւ, քո խելքը ինչ բանի է հասնում, որ սրան հասնի...

—Այ մեռա ինձ չը հաւանողը, օրը քառասուն հիւանդ է իմ աղօթքով լաւանում, հիմիկս դու ինձ չես հաւանում... հա...:

«Տօ մարդ հերիք է, իրար լաւ ու վատ ասէք, խառնվեց տիրացու Մկօն, ձեններդ կտրէք, ես էլ իմ շնորքս նշանց տամ..:

—Հա տիրացու Մկօ, աւելացրեց Ծաղիկը. մեր յոյսը ու ապաւէնը դու մնացիր, ինչ ձեռնից գալում է, մի խնայիր:

Բոլորը լռեցին: Տիրացու Մկօն սկսեց նետ գնել. մէկ մաղի բոլորի տախտակի մէջ դրսի կողմից խրեց մի տափակագլուխ մեխ, որի գլուխը այնպէս դրեց իւր մատի վերա, որ մաղը մնաց կախ: Յետոյ բաց արեց Նարեկի առաջի գլուխը և սկսեց՝ «Ձայն հառաչանաց, հեծութիւն սրտի ողբոց աղաղակի, քեզ վերընծայեմ, տեսողդ գաղտնեաց, և այլն.. Գլուխը կարդալուց յետոյ ասեց՝ «Գրիգոր լուսաւորիչն է հիւանդացրել», մաղը մնաց անշարժ, որովհետև Լուսաւորիչը չէր հիւանդացնողը:

Յետոյ կարդաց Սաղմոսի վերջին կանոնի առաջին գլուխը «Ի ննջութեան խնում ես առ տէր կարդացի», և այն և չորունակից «Գեղարդն է արել»: Մաղը կրկին մնաց անշարժ: Շատ աղօթքներ կարդաց և սրբերի անունը յիշեց, բայց ոչ

1) Նետը գնում են այսպէս՝ մի տափարակ մեխ խրում են դրսի կողմից մաղի տախտակի մէջ և քաշ անելով մատից զանազան աղօթքներ կարդում սրբերի անունը յիշելով: Որ սրբի անունը տալուց մաղը պտտվում է, նորա թեմն է, այսինքն նա է հիւանդացնողը. իսկ եթէ մաղը այս միջոցում չի պտտվում, նշանակում է սրբերը մեղաւոր չեն: Այս բանով պարապող տիրացուները անուանվում են նետ գնողներ:

2) Ախտարքը հին ժամանակից մնացած կախարդական գիրք է՝ որը սնահաւատները վերագրում են Սողոմոն իմաստունին. Նրա մէջ նշանակված են 12 համաստեղութիւնք (созвѣздіе) որոնցից իւրաքանչիւր մէկ տարվայ ընթացքում համարվում է տարու տէրը: Գրբաները առաջ իմանում են որքանեորդ համաստղն է տարուտէրը, յետոյ լուսնի թիւը և վերջապէս հիւանդի և նորա անուանց տառերի թիւ, այդքան հատիկ աքրօղորմեայից քաշում են մի կողմ և տասներկու—տասներկու դուրս գալիս մինչև 12 հատից պակաս է մնում. քանի հատ մնաց, այնքաներորդ համաստղը պատկանում է հիւանդին:

3) Ջրհոս = Водолей.

բարձրութեան վերա դրուած է մի երկայն և ողորկ փայտ, որ պտտում է իւր առանցքի վերա։ Այդ փայտի վերա պատատուած է մի չուան, որի մի ծայրը կապուած է ձիուց, որ շարժվում է երկրի վերա հորիզոնական ուղղութեամբ—իսկ միւս ծայրը կապուած է մեծ կաշեայ տոպրակից, որ գագաթնահայեաց ուղղութեամբ խոնարհվում է դէպի ջուրը։ Ձիու յառաջ ու յետ գնալուց տոպրակը բարձրանում է լիքը ջրով և կրկին դատարկուած իջնում է ներսը։ Բոլոր ջուրը ժողովվում է մի փոքրիկ աւազանի մէջ, ուրտեղից հոսում է առանձին առուակներով այգու զանազան կողմերը։ Ահա ինչպիսի տկունութեամբ այստեղի երկրագործը բուսցնում է իւր այգին. և եթէ պատահեց, որ նա մի քանի ժամանակ անհոգ թողաւ այգին, վերջինս շուտով կփուչանայ և կոչնչացնի շատ տարիների քրտնաջան աշխատանքը և հոգսը։ Միւս կողմից հարկաւորվում է միշտ հսկողութիւն սաստիկ հիւսիսային քամուց, որ յաճախ լինում է մեզանում։ Նա կոտրատում է ճիւղերը և կորացնում բոյսերը։ Այդ է պատճառը, որ այդ գիւղերում բարձր ծառերը շատ հազիւ են պատահում և առ հասարակ լինում են խոնարհ և տարածած ու ցրուած ճիւղերով։ Գիւղերը արտահանում են բաւականին պտուղներ, մրգեր և կանաչիներ։ Խաղող, ծիրան, սալոր, թուզ, նուռ, թութ, ձմերուկ, սեխ, փորտիկ. ահա գըլխաւոր արդիւնք այգեգործութեան։ Խաղողը առ հասարակ ծախվում է. միայն մի քանի այգիներում օղի են ոգեհանում նրանից։

Այդ բոլոր գիւղերը այժմ բնակեցրած են Պարսիկներով, որոնք խօսում են մի տեսակ լեզվով, որ ունի իր մէջ առաւելապէս պարսկերէնի և միւս մահմետական լեզուների խառնուրդը։ Դրանք առ հասարակ պարապում են այգեգործութեամբ և սայլապանութեամբ։ Սայլապանութիւնը այժմ շատ սաստիկ զարգացած է այստեղ։ Այստեղի սայլերը ունին իւրեանց առանձնութիւնները. նրանք բաղկացած են երկու ահագին անիւներից և մի արկղից, որի կողքերը վանդակապատ են, իսկ առաջին ու յետին կողմը—բաց։ Դրանց առ հասարակ անուանում են Բ ա գ ո ւ ի ս ա յ լ ե ր։ Այդ սայլերով գիւղերից տանում են պտուղներ և մրգեր—քաղաքը և առաւելապէս կրում են նաւթը հորերից գործարաններ և ծովափ։ Այս վերջին պարապմունքը մի քանի տասնամեակից ի վեր արդէն սկսած էր զարգանալ և բոլորովին տարածուեցաւ այս վերջին տարիներում, երբ յայտնուեցան նաւթի շատրուանները։

Նաւթը Բագուի գիւղերի համար ըստ երեւոյթին տնտեսական վնաս է։ Նրա պատճառով այգեգործութիւնը թուլանում է մի քանի տեղերում։ Եւ ահա ինչու։ Նաւթը և նրա առատ արտավիժմունքը— պահանջում են մարդիկ. իսկ մարդիկը, ինչպէս ասացի, այգեգործ են։ Առատ վըճարը նրանց հեշտութեամբ գրաւում է սայլապանութեան և ստիպում է թողնել այգեգործութիւնը, որը մի քանի ժամանակ պահպանվում է նրա ընտանիքով և յետոյ բոլորովին փչանում է։ Ձին, որ պէտք է ջուր հանէր այգին ջրելու համար, այժմ կապվում է սայլից և ուղարկվում նաւթի հոր։ Ինձ ցոյց տուին Բալախանի գիւղի մօտ կանաչիների հետք, յաւելացնելով, այդտեղ մի ժամանակ այգիներ են եղել, որ այժմ նաւթի երեւալով փուչացել են։

Բագուի գիւղերը բաւականին բազմամարդ են։ Աւելի շատ բնակութիւն ունի Մաշտաղէն, ուրտեղ տների թիւը հազարից աւելի է. սա ունի իւր կարգաւորուած վաճառանոցը, դատարանը և այլն։ Միւս գիւղերից աւելի բազմամարդ, նշանաւոր և գրաւիչ Բագուցու համար—Բուզովնան է, որով գլխագրուած է յօդուածս։ Բուզովնայի նշանաւորութիւնը կայացած է նրանում, որ նա կազմում է թէ ամարանոց թէ ուխտատեղին։ Ուխտատեղին — մի մատուռ է «Սուրբ Եղիա և Անդրէաս» անունով։ Դրանք, ինչպէս ինձ ասացին, բարեպաշտ վարդապետներ են եղել որ ճըգնաւորական կեանք են այդտեղ վարում եղել։ Այդ մատուռը ընդունել է մի ուրիշ նշանակութիւն Բագուցու համար։ Դրա գլխաւոր տօնը կատարվում է Աստուածածնի վերափոխման օրը և ժողովուրդը քաղաքից ժողովվում է մեծ թւով։

Պէտք է նկատել, որ այդ գիւղերը առաջուց (180—200 տարի սրանից առաջ) բնակեցրուած են եղել հայերով։ Դրա ապացոյց կարող են համարուել եկեղեցիները թէ ամբողջ (Բուզովնայում) թէ անհետացած (Բալախանում) և զանազան գերեզմանաքարերը որոնցից մէկը մի հայ կնկայ է, որ մօտ 400 տարի սրանից յառաջ մեռած է եղել։

Վերջացնելով նամակս կյիշեմ գիւղերի և մի բաւականին նշանաւոր յարմարութիւնը, որ առաջին անգամից ընկնում է մարդու աչքին, գիւղերում թէև երկիրը, ինչպէս և քաղաքում աւազոտ է, բայց քամիների ժամանակ առաջիններում ամենևին փոշի և աւազ չէ բարձրանում, մինչդեռ քաղաքում մի և նոյն ժամանակ բոլոր փողոցները դեղին մառախուղով լքցուած են լինում և ամենամօտիկ տարածութեան մէջ դժուարանում է մարդ միւսին նկատելու։

Աղ. Քալանթարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս օրերս Թիֆլիսից պիտի գնայ Պ ա ր ս կ ա ս տ ա ն գիտնականների մի յանձնաժողով պ. Ստեբնիցկու առաջնորդութեամբ, Վէներա մոլորակի արեւի առաջ անցնելու երեւոյթը հետազօտելու համար։ Գնացողներին միանում է և բնագէտ պ. դոկտոր Սիվէրս Պարսկաստանում գէօլօգիական հետազօտութիւններ անելու նպատակով։

* * *

Սեպտեմբերի 10-ին, երեքշաբթի երեկոյեան, օրիորդ Բ ի չ ո ւ ր ի ն ա տուեց այստեղի ամառային թատրոնում իր վերջին հրաժարական կօնցէրտը։ Օրիորդը բացի մի քանի երգեր երգելուց, կօնցէրտի երկրորդ բաժանմունքի մէջ հանդիսացաւ ռուսաց „Жизнь за Царя“ Գլինկայի օպէրայի մի տեսարանի մէջ, տղի դերում (կօնտրալտօ), բեմական շորերով։ Մենք կարծում ենք որ օրիորդի ձայնը մինչև այն աստիճան ընդարձակ է, որ մեր ամառնային փոքրիկ թատրօնի համար անյարմար էր։

* * *

Շնորհակալութեամբ ստացանք Վ ա ղ ա ր շ ա պ ա տ ո ւ մ տպուած մի հայերէն գրքոյկ հետեւեալ վերնագրով՝ „Համառօտ ձեռնարկ գծագրութեան (123 գծագրական ձևերով) հայ ուսումնարանների համար։ — Հեղ. Մակար Տէր Սարգսեանցի։—Վաղարշապատ.—1874։—գինն է 60 կօպ։

* * *

Քաղաքային Վարչութեան ընտրողական ցուցակների մէջ մացրած են, ինչպէս լսում ենք 3000 ընտրողների անունները։ Այդ թիւը մեզ շատ փոքր է երեւում համեմատելով հարիւր հազար բընակիչ ունեցող քաղաքի ազգաբնակութեան հետ։ Բայց մի և նոյն ժամանակ մեզ յայտնի են և հետեւեալ պէս իրողութիւնները՝ իշխ. Ալ. Էրիստովը որ կազմարարութեան խանութ ունի և որ յունիսի 14-ին արդէն վերցրած ունէր առեւտրական իրաւունքի տոմսակը, մացրած չէ ցուցակների մէջ, այն ինչ քաղաքային որ և է հարկ մացնելու վերջին պայմանաժամը յունիս ամսի 25-ին էր նշանակված։ Արդեօք սա միակ անկանոն դէպք է, թէ ուրիշներ էլ կան,—չը գիտենք։

* * *

Մամուլի տակից դուրս եկաւ պ. Տէր-Ղեւոնդեանի „Մայրենի Լեզուի բ. տարուայ“ երկրորդ տպագրութիւնը այլ և այլ փոփոխութիւններով և պատկերներով։—Գինն է 35 կ։

* * *

Օգոստոսի 13-ին, գիշերվայ ժամը 1-ին զգալի եղաւ Վ լ ա դ ի կ ա վ կ ա ս ո ւ մ երկրաշարժի մի հարուած։

* * *

Թ է լ ա վ ի ց գրում են մեզ, Ախալցի թուրքերը այս տարի կրկին սկսեցին իրանց եղեռնագործութիւնները, սպանած և թալանած մարդկերանց թիւ չը կայ։ Նրանք այրում են խեղճ գիւղացիների հացի խուրձեր և տները և գիւղացիներին այսպիսով չփոթի մէջ գցելով իրանք նրանց գոմէշներ և եզները փախցնում են։ Նմանապէս յաճախ են պատահել աւազակութիւններ և Ցիւի սարի վերա։ Աւազակների խումբը բաղկացած էր 15 մարդից, բայց նրանցից մի քանիսներ բռնուեցան, ուրիշները սպանվեցան, իսկ մեծ մասին յաջողվեցաւ փախչել։

* * *

Ներքին և Վերին Ա գ ո ւ լ ի ս ի բնակիչների մէջ եղած կռւի վերաբերութեամբ մեզ նոր լուրեր են հասնում։ Դրանց մէջ շատեր վերքեր ստացան. Ներքին Ագուլիսի տանուտէրը ձիան հետ գլորվել էր և իրան սաստիկ վիրաւորել իսկ նորա մարդիկ ստիպված էին փախչել։ Մեր նամակագիրը ասում է որ այս գործը պէտք է շուտով քննվի դատաստանում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Սև ցեղի ազգաբնակութեան խռովութիւնները ԱՄԵՐԻԿԱՑՈՒՄ սպիտակների դէմ շարունակվում են։ Հանրապետութեան նախագահ գեներալ Գրանտ հրատարակեց մի շրջաբերական, որի մէջ հրաւիրում է Նիւ-Օրլէանի ապստամբվածներին ցրվել հինգ օրվայ միջոցում։ Նա իր թղթի մէջ խնդրում է քաղաքացիներից օգնել նրան կարգ վերականգնեցնելու և հրամայում է տեղական նահանգապետին հարկաւոր ժամանակին գործ դնել զինուորված ույժը։

ՖՐԱՆՍԻԱՑՈՒՄ զբաղված են այս րոպէիս պատերազմական զանազան պատրաստութիւններով։ Նշանակված է մի յանձնաժողով եղած ամրոցների դրութիւնը վերաքննելու։ Նոյեմբեր ամսին նոր շինութիւններ սկսվելու են Փարիզ քաղաքը դարձեալ ամրացնելու համար։—Հէնց որ լուր տարածվեցաւ թէ մարշալ Մակ-Մահօնը դիտաւորութիւն ունի մի նոր ճանապարհորդութիւն սկսել Ֆրանսիայում, ամեն կողմից նրան ուղարկվեցան խընդիրքներ Ֆրանսիայի այս կամ այն մասին այցելութիւն անելու։ Դեռ յայտնի չէ որ կողմ կերթայ մարշալը, միայն կարծում են որ նա անպատճառ կանցնէ Լիօն քաղաքով։

ԱՒՍՏՐԻԱՅԻ կայսրը իր ներկայութեան ժամանակ Պրագայում օգոստոսի 27-ին ընդունեց Բօհէմիայի հոգեւորականութիւնը իշխան Շվարցենբերգ եպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ։ Կայսրին ներկայացան թէ ազնուականները, թէ զինուորական բարձր պաշտօնեաները։ Ինչպէս ներկայացան Ֆրանց-Յով-

---

մէկի անունը տալուց մաղը չը շարժուեց։ Վերջապէս „Տէր ամենակալ՝ Աստուած Աբրահամու և այլն“ աղօթքը կարդաց և յիշեց Սերովբէ հրեշտակապետի անունը։ Մաղը յանկարծ պտտվեց։ Տիրացուն ջերմեռանդ ձայնով ասեց՝ „վերջապէս Աստուած մեղաւորիս ձայնը լսեց, իմացայ հիւանդութիւնը...“։

—Հը՛, տիրացու ջան, գտա՞ր գողը, հարցրուց Մահտեսին, էլ մի՛ թող քո արեւն մեռնեմ, էդ իմ տունը քանդել է։

Մեղայ Աստծոյ... մեղայ Աստծոյ պատասխանեց տիրացուն, տօ Մահտեսի էդպէս մի ասա, Սերովբէն է արել, նրան կը բարկացնես, էլ հարսդ չի լաւանայ։

—Ղալաթ արեցի, որ էդպէս է. ես չիմացայ, որ նա է, նրա սէրը մէկ ջուխտ մոմ կը վառեմ, իր Աստծոյ սէրը թող չը բարկանայ։

—Տիրացու ոտիդ մեռնեմ, հարցրուց Ծաղիկը, իմացար, ինչ հիւանդութիւն է։

—Հա մօրքոյր. Մարգարիտը գերեզմանատան մօտով անցնելուց, իր մեռնելու պահապան հրեշտակի անունը չի միտը բերել, սրա համար Սերովբէն բարկացել է, ցաւ է թափել վրէն. ամա Աստուած ողորմած է, որ երկու տարի պաս պահի կը լաւանայ։

—Տօ մարդ Սերովբէն ինչից է խաբար՝ սատանէքի թագաւորը հիւանդացրել է, դուք Սերովբէին չէք թողնում իրա տեղին դինջ կենայ, հըպարտ ձայնով ասեց Վարդանը։

—Տօ Վարդան, պատասխանեց Մկօն, ես գիտում էի թէ դու բան գիտես, ամա երկու էշի գարի էլ չես կարող բաժանել, անունդ էլ դրել ես գրբաց... Քոռ էիր չը տեսար, մաղը ինչպէս պտտվեց Սերովբէի անունը տալուց։

—Ընչով ուզում էք՝ գրաղ կը գամ, որ սատանէքն են արել, շարունակեց Վարդանը, վերջին խօսքերը լսելով Ծաղիկը բացականչեց՝ „Վա՜յ, սատանէքի թագաւոր, քո տղէն մեռնի, որ իմ աղջըկանս էս օրը չը ցցէիր“ և ուշից գնաց կրկին։

Շատ ջուր լցին նորա գլխին, ականջները քաշեցին, հազիւ հազ ուշի եկաւ։

Տեսնելով, սատանի անունը Ծաղկի վերա վատ է ներգործում, Մարօն դարձաւ դէպի Վարդանը այս խօսքերով.

—Տօ սիրմցու, տիրացուի ցաւի գաս, արիւնը բերնիցդ գայ, Աստըծու կրակը թափվի գլխիդ... չես տեսնում, սատանի անունը տալուց Ծաղիկը մեռնում է. էլի դու ասում ես սատանէքն են արել... չես ամաչում, աղջիկը մեռնում է բաւական չէ, ուզում ես մօրն էլ դու սպանես...։

—Պառաւ, անհոգի Ախտարքն է ասում, ես ինչ անեմ...։

—Ախտարքի հողը գլխիդ, իմն էլ հետը, դու եկել ես էստեղ կռիւ անես, թէ չէ հիւանդ լաւացնես։ Քեզ նման հաքիմի գլուխը թաղեմ, դէ գնա՛ հա՛... ուրիշները լալումեն, դու ղալմաղալ ես անում։

Այս միջոցին Մարգարիտը կրկին ասեց «ալեւորից ինձ ազատէք»։ Մարօն լսեց այս բանը. րոպէական մտածելուց յետոյ շարունակեց իր վէճը։

—Տես.. տես գրողի 4) տարած՝ հրէն աչքով տուող մարդը Մարգարիտի աչքին երեւում է... դէ մտիկ արա՛ է, աչքդ քոռանայ։

—Բա՛լքի (գուցէ) սատանէքի թագաւորն է. դու ինչ ես իմանում, սատանի տատմէր, դարձրեց Վարդանը։

—Բա՛լքի Սերովբէն է, աւելացրեց Մկօն։

—Տօ հողս էրկսիդ էլ գլխին՝ զոռովէք հարցնենք, իմանանք։

—Լա՛ւ լա՛ւ, պատասխանեց Վարդանը, թէ երեւող մարդի գլխին պոզեր էլան, էն է, նա սատանէքի թագաւորն է՝—իմ խօսքը ըղորդ է, թէ չէ՝ էն ժամանակ ես սուտ...։

—Եթէ ուսերի վերա թեւեր ունեցաւ երեւողը, էն ժամանակը իմ խօսքն է, պատճառը որ հրեշտակը թև ունի, ասեց Մկօն։

—Տեսէք, գրողի տարածներ, որ էդ նշանները չըլան, իմ խօսքն է, վերջացրեց Մարօն։

4) Գրող=մահ։

Երեքով հարցրին յիշեալ նշանները, բայց Մարգարիտը մնաց լուռ, որովհետև ցաւը նրան արդէն յաղթել էր։

—Աղբէր, էսպէս էլ չըլաւ, շարունակեց Մկօն։ Եթէ չիմանանք՝ ում խօսքն է ըղորդ, չենք կարող դեղ անել, մէկ բան էլ կայ՝ տեսնենք ում աղէն մեծ է, նրա խօսքն...։ Ես Գրիգոր Լուսաւորչի հրամանովն եմ նետ գնում, նա է իմ աղէն։

Ես էլ Ախտարքովն եմ իմանում. Ախտարքը Սողոմոն իմաստուն է գրել. նա Լուսաւորչից ինչ պակաս մարդ է...

—Մատաղ ըլնիմ իմ Խամբաշի (տիկին) Աստուածածնուն, ես էլ նրա հրամանովն եմ աղօթք անում, բաս նա պակաս է, հա՛...

Վէճը եկար կը տևէր, որովհետև ամեն մէկը աշխատում էր յաղթող հանդիսանալ, որ իւր համբաւը բարձրացնէ գիւղացիների աչքին։ Բայց Մահտեսու յետագայ խօսքերը նրանց ստիպեցին լռել.

—Աղբէր, ասաց նա, ես ձեզ բերել եմ, որ հարսիս դեղ անէք, թէ չէ իրար կաշի ծամէք. դեղ անում էք՝ արէք, թէ չէ քաշուեցէք, գլխիցս գընացէք ձեր տները ու Աստուած տայ, որ իրար միս ուտէք։

—Ես իմ դեղն ասեցի, ասաց Վարդանը։ Ամա որ ականջ չանէք, սատանէքի թագաւորը ձեր տունը կը քանդի։

—Սերովբէն խամ բոլորիդ էլ հոգին կառնի, աւելացրեց Մկօն։

—Աստուածծինը, խամ ձեր աչքերը սաղսաղ կը հանի, վերջացրեց Մարօն։

Դէ արի էս էշը ցեխից հանի՝ յուսահատութեամբ, ասաց Մահտեսին... Աստուած ձեր տունը քանդի, որիդ խօսքին լսեմ կը պատժուեմ, չեմ իմանում՝ ինչ անեմ, ո՛վ Աստուած։

Իսկ Ծաղիկը լուռ նստած հեկեկումէր և աղի արտասուք էր թափում։

Սամսոնը, որ մինչև այս րոպէն հօր ներկայութիւնից ամաչելուց լռում էր, տեսնելով գործի դժուարութիւնը, մօտեցաւ հօրը ասելով՝ „Ափու (հայրիկ), ինձ վերա մի բարկացիր, որ քո առաջին նշանածիս համար խօսում եմ...։ Ես գիտեմ Մարգարտի ցաւը ինչից է, նա կիրակնամուտ իրիկուն կար է արել, կիրակնամուտը բարկացել է ու հիւանդացրել. երեկ նա ինձ ու Շուշանին բոլորը ասեց իր դարդը։

Շուշանը հաստատեց Սամսոնի ասածը։ Այս վերջին խօսքերը նետի պէս հարուածելով կօնսիլիումի ադամներին, նորանց վերա այնպիսի սարսափ ցցեցին, որ մի քանիսը ահից անհետացան, իսկ միւսները, տեղներին նստած, Աստուած էին աղաչում, որ կիրակնամուտից իրանցը ազատի։

—„Աղջի, ես վախենում եմ կիրակնամուտից, ասում էր մի պառաւ։

—Քա, ծամդ կտրեմ, սուս կաց, թէ չէ կիրակնամուտը ձէնդ կը լսի, կը գայ, աչքդ կը հանի, շշնջալով պատասխանում էր հարեւանը։

Իսկ Մահտեսին բարկութիւնից չըբուղը դնչին դրած, շուտ շուտ ծուխը ծըծում էր և ռնչերից դուրս թողում ուղղակի իւր կին Եաղբահարի երեսին։

Եաղբահարը երեսը շուռ տալով արհամարհական ձայնով ասեց՝ «հողս չբուղ դուրս գցողի գըլխին, ու չբուղին էլ հետը, որ շան հոտ չը հանես։ Հարսըս աչքի առաջին մեռնում է, չբուղը դրել է դնչին ու թարխնզայ խանի նման փստացնում բաւական չէ, հալայ ծուխն էլ փչում է երեսիս... ասա մի հաւի խելք կայ գլխիդ։

—Աստ՝ տեսնեմ, էլ ինչ անեմ խամբաջի Եաղբահար, պատասխանեց Մահտեսին։ Տեսար, որ մեր գեղի խելքով մարդիկն բերեցի, որ մի ճար անեն... էլ ինչ անեմ..»։

Յետոյ ուզեց դառնալ դէպի տիրացուները, բայց նոքա ևս միւս պառաւների հետ տեսնելով իրանց սուտութիւնը անհետացել էին։ Այս բանը Մահտեսուն շատ բարկացրեց։

—Աղբէր, ասեց նա, աշխարքումը որ սատա-

սէփին և սէյմի անդամները իշխան Կարլ Աուէրսպերգի առաջնորդութեամբ։

Բելգիական „Indep. Belge“ լրագրին հաղորդում են ՍՊԱՆԻԱՅԻՑ, որ օգոստոսի 25-ին Պիւսէրդա քաղաքի պաշարումն վերջնվեցաւ և կարլօսեանները երկու անգամ ջարդվեցան։ Քաղաքի բնակիչները ոգևորութեամբ ընդունեցին հանրապետութեան զօրքը։ Հանրապետականները Լոպէրանիի առաջնորդութեամբ ջարդեցին կարլօսեաններին, որք Պիւսէրդայից հեռանալով, կորցրին մօտ 700 մարդ։—Մադրիդում շուտով սպասում են Կաստէլարի վերադառնալուն։—Ֆրանսիական „Univers“ կղերական լրագիրը մի սաստիկ յօդված է գրել, որտեղ իր անբաւականութիւն է յայտնում որ Ֆրանսիական տէրութիւնը ճանաչեց Սպանիական տէրութիւնը մարշալ Սէրրանօի նախագահութեամբ։ Այդ վրդովմնքի մի երևոյթ է, ասում է լրագիրը, եթէ յիշենք որ Սէրրանօի տէրութեան ճանաչելը իրագործվեցաւ Պրուսիայի պահանջողութեամբ, որ գուցէ Ֆրանսիային պատերազմ կը յայտնէր, եթէ մենք չը ճանաչէինք Սպանիայի հանրապետութիւնը։ Այդ յօդվածի պատճառով „Univers“ լրագիրը արգելվեցաւ երկու շաբթով։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Ֆրայբուրգ քաղաքում օգոստոսի 27-ին տեղի ունեցաւ հին-կաթօլիկների (ազատամիտ կաթօլիկների) ընդհանուր ժողովը, որ պրօֆէսոր Շուլտէի նախագահութեամբ վճռեց ընդունել Կէօլնի հին կաթօլիկների ժողովի որոշումները։ Վճռվեցաւ ժամանակ առ ժամանակ ժողովներ ունենալ հին կաթօլիկութեան ազատամիտ վարդապետութեան սկզբունքները տարածելու և պապութեան ճնշող ազդեցութեանը ընդդիմադրելու համար։ Հին-կաթօլիկների ժողովը հրաւէրք ստացաւ Գերմանիայի բողոքականներից մասնակցել իրանց ժողովին որ սեպտեմբեր ամսին գումարվելու է Վիսբադէնի մէջ։

ԹԻՒՐՔԱՑ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յիշեցնելով ընթերցողին „Մշակի“ անցեալ համարներում տպված „Օսմանեան պետութեան արդի վիճակը“ վերնագրով յօդվածները, կը կամենայինք մի հայեացք գցել Թիւրքաց պետութեան տնտեսական աննախանձելի դրութեան պատճառների վրա։

Ընթերցողը, կարդալով այն յօդվածները յիշում է թէ որքան տխուր է Թիւրքաց կառավարչական մասի կազմակերպութիւնը, յիշում է թէ ոչ մի պաշտօնեայ երկար ժամանակ իր պաշտօնը չէ վարում, այլ անդադար մէկը միւսի տեղն է բռնում, յիշում է որ ոչ մի կառավարչական և տնտեսական ձեռնարկութիւն չէ աջողվում, որ ամեն մի գործ սկսվելուն պէս անկատար է մնում և գումարները ով գիտէ ուր են կորչում...

Պաշտօնեաները անընդունակ են և նրանցից շատերը կաշառակեր, իսկ եթէ մի ընդունակ մարդուն աջողվել է պաշտօնական մի տեղ ստանալ, նա երկար չէ մնում և սկսած գործը պիտի անկատար թողնէ....

Այդ տեսակ դրութեան մէջ քարոզել բարոյականութիւն՝ զուր աշխատանք է.... Այդ տխուր և աննախանձելի դրութեան պատճառը ամբողջ կառավարչական և պետական կազմակերպութեան պակասութիւնն է։ Ի՞նչ կարող է աջողվել այնպիսի երկրում, ուր չը կայ հասարակական ձայն, չը կայ կօնտրօլ, չը կայ պետական պաշտօնեաների վերաբերութեամբ հասարակութեան վերահսկողութիւն....

Իւրաքանչիւր պաշտօնեայ Թիւրքիայի մէջ, ամենաստորից սկսած մինչև առաջին մինիստրը, գիտէ, թէ երկար մնալու չէ իր տեղում, գիտէ թէ նրա ջանքերն էլ գնահատվելու չեն.... ուրեմն նա ճիշդ հաշիւ անելով յետոյ, լաւ է համարում՝ քանի որ դեռ իր տեղումն է, որքան կարելի է շատ փող հաւաքէ, ամեն ներելի և աններելի միջոցներով հարստանայ, որ չը լինի թէ վաղը վռնդվի իր տեղից և գոնէ այսպիսով ապահովացնէ իրան և իր ընտանիքը կեանքի մնացած օրերի համար։

Այդ անբարոյականացնող ազդեցութիւնը միջոց է տալիս զանազան խաբեբաներին երևան գալու, լայն ասպարէզ է բաց անում ամեն տեսակ գողերին, հարստահարողներին և աւազակներին։

Այդ է պատճառ որ Թիւրքիայում պատահում են այնպիսի երևոյթներ, որք ամեն ուրիշ երկրում անհաւատալի են.... Քիչ չեն պատահում հետևեալին նման անիրաւ դէպքեր՝ մի մարդ կապալով վերցնում է զօրքին ուտելիքները հասցնել. նա գիտէ որ պաշտօնեաները ամենևին չեն հոգում պետութեան բարեկարգութեան մասին, այլ մտածում են միայն իրանց անձնական ապահովութեան վրա. նա սկսում է բաժանել կաշառքներ պաշտօնեաներին նրանից հետ պայման կապելով, որ զօրքին ուտելիքները հասցնելու ժամանակ, նրան կը տրվին ստացականներ պաշարի լիակատար ստացման մասին, իսկ ինքն ոչ մի տեղ չի ստորագրի տուած ուտելիքների փոխարէն ստացած փողի մասին։ Կապալի պայմանաժամը վերջանում է և կապալառուն ներկայացնում է կառավարութեանը իր բոլոր ստացականները, կրկին անգամ տէրութենից փող պահանջելով։ Արդէն պաշտօնեաներից գուցէ ոչ մինը չէ մնացել իր տեղում, կառավարութիւնը կազմված է նոր անձերից... սկսում են պտռել բոլոր հաշւեգրքերում կապալառուի ստացականները փողի լիակատար ստանալու մասին,—և չեն գտնում ոչ մի տեղ նրա ստորագրութիւնը։

Եւ Թիւրքաց տէրութիւնը ստիպված է նորից վճարել նոյն գումարը, որ արդէն վճարված էր մի անգամ կապալառուին....

Ո՞վ է վնասվում.... տէրութիւնը....

Ո՞ւմ ինչ փոյթ....

Բայց իսկապէս վնասվում է ժողովուրդը, որի փողերը տէրութիւնը վատնում է այս ձևով և նորից հարկ է պահանջում....

Ժողովուրդը մնում է աղքատ, իսկ հարըստանում են մի քանի անհատներ...

Գ. Ա.

ՆԱՄԱԿ Կ. ՊՕԼՍԻՑ

Կուսակցական ոգին դեռ ազգային վարչութեան մէջ տիրապետում է, զի կուսակցութիւնը ոչ թէ ազգային խնդրոց, այլ անձնական կրից կը վերաբերէ։ Պաշտ ուրախ ենք, որ Խրիմեան սրբազան հայրիկն գրիչ ձեռքն առաւ. իւր հակառակորդք (բայց ուխտեալ թշնամիներէն) քիչմ ետ կեցան և իրեն զրպարտիչներու լեզուն սանձեցաւ, մանաւանդ որ «Օրագիրն» խայտառակվեցաւ, զի փոխանակ 15,000 ղուրուշ կերած է ըստ «Օրագրին» այսօր կը տեսնայ, որ սրբազան Խրիմեան հայրիկն 100,000-էն աւելի առնելիք ունէ պատրիարքարանին վրա։ Կեցցէ ուրեմն ճշմարտութիւնը....

Իւր ձիրքերով նշանաւոր վանեցի Պօղոս վարդապետն, Կ. Պօլիս հասնելով, պատրիարքարանի մէջ բազմեցաւ, որոյ դատի համար յանձնաժողովմ կազմուած է, որին նա պիտի ներկայանայ սեպտեմբերի 6-ին։ Բայց տեսնենք, արդարութեամբ պէտք է դատեն թէ ոչ... Կերևի որ վարչութիւնն պիտի աշխատէ Պօղոսն արդարացնելու... Այս աշխատանքն Պօղոսն սիրել չէ, այլ Խրիմեան հայրիկէն վրէժ առնել է (եթէ կըրցին յաջողեցնել)։

Պօղոսի խնդիրն իւր հայրենեաց համար շատ թանգ նստեցաւ թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս։ Բայց դեռ պիտի սպասենք թէ վերջն ուր պիտի հանի՝ կը դատուի Պօղոսն ինչպէս հարկն է, թէ կազատուէ շնորհիւ անձնական կրից և շնորհիւ փայլուն ոսկիների. իսկ եթէ ազատուէ, թող այնուհետև Թիւրքիայի խղճալի ազգայինք իւրեանց ակնկալութիւններն կտրեն Կ. Պօլսի սահմանադրական ժողովներից...

Պատուելի անդամներն միթէ միշտ պիտի պարապած լինին անձնական կրքերով և իրենց անձնական շահերով..

Իսկ ժողովուրդը դարձեալ կը գոռայ՝ կեցցէ սահմանադրութեան յառաջադիմութիւնը..

***

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վրաց «Դրօէբա» լրագիրը իր վերջին համարում, յանկարծ շեղվելով իր ընթացքից, դուրս է գալիս պաշտպան մեր կալուածատէրերի, որոնց մեծ մասի անխնայողական և անտնտես վարմունքը իրանց կալուածների վերաբերութեամբ ամենքին յայտնի է։ Վրաց լրագիրը մի առաջնորդող յօդված է ուղղում „Մշակի“ անցեալ համարի ազնուականների բանկի վերաբերութեամբ յօդվածի դէմ... Մենք մեր յօդվածով չենք յայտնել թէ չենք համակրում բանկի գաղափարին, բայց յիշել ենք, թէ որքան ապարդիւն է կրեդիտը անտնտես և ւսերող տարրի ձեռքում։ Մենք միւս անգամ կը պատասխանենք պատուելի լրագրին։

⁂

Մեզ հաղորդում են որ Շամախում սովութիւն է դարձել եթէ չը կարողանան մի թըշնամուց վրէժ հանել, գոնեա նորա տան փողոցի դուները նաւթով կը չաղախեն, նրան իբր թէ խայտառակելու համար։

նայ չըլնէր, մեր գեղի տիրացուները ու պառաւները բաւական էին. էկան, ամեն մի մարդ մի զուռնայ փչեց ու հեռացաւ։ Դէ արի համբերութիւն բեր, որ մարդ գիմանայ... Թֆու ձեր հէրը գերեզմանումը չը դադարի հա...։

—Հա..հոգս տիրացուների էլ ու պառաւիդ էլ գլխին չարունակեց Եաղբահարը, նրանք իսկի մէկ էչ չեն կարող ջրել, ոչ թէ հաքիմութիւն անել, որ լաւ ըլնեն, իրանցը մէկ ճար կանեն...սրան են ասել՝ քաչալը որ հաքիմ ըլնի, առաջ իրա գլխին դեղ կանի։ Մեր տէրտէրը իրան տանը նստած պարապութիւնից էչ է կըտում... էս նրա բանն է, նա լաւ կը հասկանայ... նա արդար մարդ է...։

—Հա Մահտեսի, խնամի Եաղբահարը ըղորթ է ասում, հաստատեց պառաւներից մէկը. մեր տէրտէրը շատ արդար է. մէկ օր նա պատարագ անելուց, տեսայ, որ ոտերը գետնիցը բարձր էր ու երկու թեւոր հրեշտակ նրան երկնքի երեսին (օդի մէջ) բռնել էին ու նա էնպէս խեղճ է, որ հէնց գիտես գութանից արձակած բեզարած եզ ըլնի...։

—Որ էդպէս է, կանչէք, դայ հրամայեց Մահտեսին։

Սամսօնը անհետացաւ և մի քանի բոպէից յետոյ Տէր Մաթէոսի հետ եկաւ։ Դեռ նա տան շեմքի մօտ էր, երբ Ծաղիկը լալով ընկաւ նորա ոտը յետադայ խօսքերով՝" Տէրտէր ջան, կաանում ոտդ պաչեմ, բարձրանամ ձեռքդ, աղջկանս կիրակնամուտից ազատիր։ Նա Վարդավառի կիրակնամուտ իրիկունը կար է արել, հիմիկս կիրակնամուտը հիւանդացրել է, չենք գիտում ինչ անենք։

Տէր հայրը ողջունեց բոլորին և նստաւ հիւանդի բարձի մօտ։ Բոպէական լռութիւնից յետոյ հարցրեց, ,,Այսումէք կիրակնամուտն է արել...հա... որ էդպէս է, հարկաւոր է լաւ մտածել։

—Հա (այո) Տէրտէր ջան, ծառայեմ աչքդ, պատասխանեց Մահտեսին. ինչքան ուժ ունիս՝ գըլխիդ զօռ տուր, որ դեղ գտնես. երկու ըէթ մանէթ ժամոց կտամ, սաւաբ (բացի) քո հաքիմութենի հախը (վարձ)...։

Տէր հայրը, մատը պռոշի վերա դրած, քիչ մտածեց և ասեց՝ „օրհնածներ, Սաղմոսի մէջ գրած է՝ Աւէ Յիսուս ցԳրիգոր Լուսաւորիչ (?!) զինչ տամ քո ճգնութեան փոխարէնը..։ Պատասխանի ետ Գրիգոր, «Տէր, գիշխանութիւն կիրակնամուտի վերա, որ հիւանդ լաւացնեմ։ Ուրեմն Գրիգոր Լուսաւորիչը կարող է լաւացնել...։

—Ինչպէս, հարցրեց Մահտեսին։

—Էլ ինչ, ինչպէս... էգուց Լուսաւորչի սէրը լազաթին մէկ պատարագ կանենք. նա զաւազանը կառնի, կիրակնամուտին կը խփի սարերի գլուխը ու Մարգարիտը կը լաւանայ։

—Ջան տէրտէր, աչիդ մատաղ, ես գիտէի, որ դու էլի մէկ ճար կանես, շարունակեց Մահտեսին։

—Հա... գիտէիր հօրդ օղորմի, ասեց նորա կինը, որ ես չասէի, ով է գիտում, իսկի տէրտէրին չը կանչէիր։

—Շան կընիկ, թող մէկ ուրախանամ, անջախ տէրտէրը հարսիս դեղ է գտել, պատասխանեց Մահտեսին։

—Ամա օրհնածներ, շարունակեց տէր հայրը մէկ բան էլ կայ՝ ասում էք, որ Վարդավառի կիրակնամուտն է արել։ Էն օր Սուրբ Կարապետի ուխտն է, նա էն օրվայ կիրակնամուտի վերա իշխանութիւն ունի, որ նրա սէրն էլ մէկ բան մատաղ չանենք, նա կը բարկանայ ու Մարգարտին աւելի կը վատացնի։ Ամա չէ, մի ֆանդ (խորամանկութիւն) եմ գտել...

—Ջան տէրտէր, բացականչեց Մահտեսին, ես քո խելքի տոպրակ գլխիդ մեռնեմ, աղբեր, մեր տէրտէրի նման իմաստուն մարդ իսկի չըլնի, Սողոմոն իմաստունը նրա մէկ մատը չըլնի...

—Ասում եմ՝ օրհնածներ, աւելացրեց տէր հայրը. եկեղեցու դռները պինդ փակենք ու Սուրբ Կարապետը ծածուկ Լուսաւորչին պատարագ անենք...։

—Ապա որ Սուրբ Կարապետը իմացաւ, հարցրուց Եաղբահարը, էն ժամանակը խամ հոգիներս կտանի...։

—Հալա որ չի իմացել, պատասխանեց տէր հայրը, երբ իմացաւ մէկ զատ էլ նրան մատաղ կանենք, թէ չէ, մեր փողը մեզ կը մնայ, էլ զուր տեղը չենք խարջի...։

—Տօ տէրտէր ջան ինչ ես էդ կնկայ խօսքին լսում, դարձրեց Մահտեսին, կնկայ խելք չէ, ինչ բանի է պէտք... վեր առ ամենից խելօք կնկանը, նա էլ բան չի հասկանայ, մեր պապերի խօսքն է, եօթ կնկայ խելք Աստուած դրել է մէկ հաւի գլուխ... հաւի խելքը խամ գիտես, ամեն օր կըտուցը խրում է աղբի մէջ... դու ըղորթ ես ասում՝ զուր տեղը ինչի մէկ պատարագի փող էլ աւելի խարջենք։

Միւս օրը պատարագ մատուցին Գրիգոր Լուսաւորչու սէրը։

IV

Մահ

Մի քանի օր զոհաբերութիւնից յետոյ, մէկ առաւօտ Մարգարիտը իւր անկողնի մէջ պառկած էր. նորա մէկ կողմին նստած էր Սամսօնը միւսին Շուշանը։

—Բաս ինչի չը լաւացաւ, հարցրեց Շուշանը. տէրտէրը ասում էր, պատարագ անենք կառողջանայ։

—Ես ինչ գիտեմ, քոյրիկ, պատասխանեց Սամսօնը, ամեն մարդ օրը զուռնէն մէկ ղայղայ է փչում. առաջուց գրբացներին ու պառաւներին էն հարցրել, էս բանի համար էլ Գրիգոր Լուսաւորիչ բէզամաղ է էլել ու մեր պատարագը չի ընդունել։

Երկուսն էլ լալում էին։ Յանկարծ Մարգարիտը երեսը դարձրեց դէպի Սամսօնը և ասեց՝ «իմ աչքի առաջիցը գնա. դու խեղճս շատ ես գալում. նրա համար որ շատ ես լալում։ Շուշանը էլ քեզ տեսնալով չի կարողանում արտասուքը պահել...

—Ուր գնամ Մարգարիտ ջան, ասեց Սամսօնը, ես մեռնէի քեզ էսպէս չը տեսնէի...։

—Չէ մի գնա. նստի մօտիս, ամա մի լաց, իմ սիրտս էլ ըլում՝ ես էլ լաց կըլնեմ... դողդողուն ձայնով ասեց Մարգարիտը.... Սամսօն ջան.. մըտիկ արա ինձ՝ երեսդ մէկ էլ.. տեսնեմ.. որ սրտումս էլ փափաք չը մնայ... Սամսօն ջան էսօր աչքիս շատ սիրուն ես երևում... քո բօյին մատաղ... դէ նստի մօտս...

Յետոյ դարձաւ դէպի Շուշանը՝ «Շուշան ջան. ինձ գրկիր... էդպէս... ինձ պաչի... բեր ես էլ քեզ պաչեմ... ախ սիրտս հովացաւ Շուշան ջան... որ մեռնեմ էլ սրտիս փափաք չի մնայ....։ ինձ նստացրէք... քիչ ջուր տուէք... Մարգարիտին նստացրին։ Շուշանը ուզեց ջուր տայ, բայց նա ասեց՝ «թող Սամսօնը ջուր լքցնի, նրա ձեռի ջուրը աւելի քաղցր է... սիրտս կը հովացնի...» Ջուրը խմեց և ասեց՝ «ախ անմահական ջուր է, սիրտս հովացաւ... էս անգամը պառկեցրէք, հանգստանամ...։

Նորան պառկեցրին։

—Ախ, շարունակեց Մարգարիտը. հէնց գիտես, ջանումս էլ ցաւ չը կայ... էս ինչ մարդիք են... բոլորն էլ ուսներու վերա թևեր ունեն.., ինձ ծըր են տանում ..։ Հըէս էկանք բաղչէն ... ինչ լաւ ծառեր ու ծաղիկներ կան ... հէնց գիտես, երազիս տեսած բաղչէն է ... բաս ուր է էն ախորը ... փառք քեզ Աստուած՝ նրանից ազատուայ ... ինձ ինչի են զնում սէլի (սայլակ) վերա ... ուր են տանում... հիմիկս էլ գցին գետը.. ինչ պարզ ջուր է ... էս ուր է գնում էս գետը ... էս ինչ ծով է աչքիս առաջին ... հըէս հասանք ծովը ... աչքերս սևանում է ... հեռանում եմ... Սամսօն, Շուշան, ուր էք գնում... ինձ մի թողէք մենակ... գնացին ... ուր են ... մնաք բարով...։

Այս էր Մարգարտի վերջին խօսքերը։ Միւս օրը Ն... գիւղացիք գերեզմանատանը տանում էին երկու դիակը՝ Մարգարտի և Սամսօնի, որը իրան նշանածի մահից յետոյ սպանեց։ Գիշերները գերեզմանատանը միշտ լացի ձայն էր լսվում, սա էր ցնորված Ծաղկի ձայնը։

Ս. Եղիազարեան

***

«Մասիս» լրագրի մէջ կարդում ենք, Անկէս քանի մը չաբաթ առաջ Անտոնեան միաբանութեան հայ կաթօլիկ վարդապետ մը, Հ. Ցովսէփ Ուզունեան, նոյն միաբանութենէն Բանկալթի Թաղը բնակեալ Ջօհրապեան Հ. Անտոնի քրոջ աղջիկն առեւանգեր անյայտ եղեր էր։ Հիմա կըսուի թէ վարդապետն ու օրիորդը Բէրլին հասեր, բողոքական երէցի մը ձեռօք պիտի պսակուին եղեր։

***

Երեւանից գրում են մեր լրագրին, Երեւանի բնակիչները գրեթէ բոլորը վերադարձել են ամառանոցից։ Այստեղ բաւական էժանութիւն է, ցորենի խալվարը աժէ 17 րուբլ, հացի փութը $1\frac{1}{2}$ կոպ., միսը ոչխարի 6 կոպ., խոզի փութը 25 բրինձը 6 կոպ.

***

Մի պարոն անցնելով Սեւանայ վանքը, հարցնում է այդտեղի վարդապետներից մինին, թէ ինչի վանքի աբեղաները բացի Նարեկից և Սաղմոսից ուրիշ գիրք չեն կարդում. վարդապետը պատասխանում է „ան ուրիշ գրեանքը մարդու հոգին կը գայթակղեցնեն“.

***

Օգոստոս ամսին երկու հոգի Թաղուեցան Ս... և Ն... գիւղերում առանց քահանայի մինը 80 տարեկան պառաւը, իսկ երկրորդ մի երեխայ։ Պատճառը այն էր որ եղած քահանային արգելված էր քահանայագործութիւնը, իսկ նորը դեռ եկած չէր....

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

7000

Туногъ чистаго, натуральнаго

КАХЕТИНСКАГО ВИНА

Купленныхъ у разныхъ Кахетинскихъ помѣщиковъ, продаются сообразно достоинству

отъ 70 копѣекъ до

2 рублей тунга

Въ лавкѣ Мелько Минаича МАКАРОВА.

Въ Тифлисѣ, на Площади, у Авлабарскаго моста послѣдная лавка подъ Метехскимъ Замкомъ.

7000

Թունգի խասկ, բնական

ԿԱԽԷԹՈՒ ԳԻՆՈՒ

Որ առնված է Կախէթու զանազան կալուածատէրերի մօտ, ծախվում է համեմատ արժանաւորութեան

70 կոպէկից սկսած

մինչև 2 րուբլ թունգի

Մելքօ Մինասեան ՄԱԿԱՐԵԱՆԻ մօտ։

Թիֆլիսում, Մեթեխի բերդի մօտ, վերջին խանութը, կամուրջի մօտ հրապարակի վրա։

1 (3)

Պատրաստում է բէալական ուսումնարանի և կլասիկական գիմնազիայի առաջին երեք դասատների համար, ընդունելով եր խանրերին իր մօտ բնակելու։ Հասցէն Վորոնցովի Նաբէրէժնայա, Րէլէյսկի տունը։

2 (5)

Ս. Վարդանեանցի և ընկ. գրավաճառանոցում ծախվում է հետեւեալ նոր հրատարակութիւնը՝

ՏՈՄԱՐ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ 1874—1875 Թ.

(առաջին նուէր հայ տիկնանց)

Հատոր առաջին

Աշխատասիրեաց Տ. Սրբուհի Ն. Երիցեանց։ Գինն է 150 կ. 3 (3)

Վարդանեանցի գրավաճառանոցում և «Մշակի» խմբագրութեան մէջ ծախվում է

Գիւմրեցու Ա. ԸՆԹԱՑԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ Ներսիսեան Դպրոցին. գինը 30 կպկ.

2 (5)

ԾԱԽՈՒՄ ԵՄ ԱՏԱՄՆԱՓՈՇԻՔ որն խառնուած է դեղնած սևացած ԱՏԱՄՆԵՐԸ բնական, փայլունութեամբ, դադարեցնում է լնդերքից գնացած արիւնը կամ հոտը, ամրացնում է թուլացած ատամները, առանց ցաւեցնելու կամ վնասելու։ Գործածութեան եղանակը առնողներին կը պատմեմ։ Նաև ծծնուց կերուած ատամները առանց հանելու ցաւը կտրում եմ և նոյն տեղն լցնում եմ արծաթով, կամ ոսկով և կամ ուրիշ մետաղներով։ Նմանապէս առողջ ատամները միշտ անվնաս պահելու համար ունեմ ինձ մօտ պատրաստի զանազան ծաղիկներից շինած բերան ողողելու ջրեր և օղիներ։

Իմ բնակութիւնս գտնվում է ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ մօտ, պ. ԽԱՐԱԶՕՎԻ տներում, Փօտօգրաֆ Րարկանօվի գործարանի մօտ։

Ատամնաբոյժ Բարսեղ ՏԱՐՈՆԵԱՆՑ.

1 (2)

КОНТОРА И. П. ДЖАМГАРОВА.

Въ Москвѣ, на Кузнецкомъ мосту, въ домѣ Тверскаго Подворья.

Առնում է և ծախում է՝ տոմսակներ 1-ին և 2-որդ ներքին փոխառութեան, բանկի տոմսակներ, գնողական վկայականներ, րէնտաներ, օբլիգացիաներ կրեդիտային ընկերութեան, կալուածական բանկերի գրաւական թերթեր, ոսկի, սերիաներ, ակցիաներ և օբլիգացիաներ բոլոր երկաթուղիների։ Բացի սորանից գրասենեակը անում է հետեւեալ օպէրացիաներ՝

1) Փոխ է տալիս գումարներ 1-ին և 2-որդ ներքին փոխառութեան տոմսակների գրաւականով, ամենաբարձր չափով, ակցիաների, օբլիգացիաների և գրաւական թերթերի գրաւականով։

2) Կատարում է յանձնարարութիւններ, ինչպէս տեղական, նոյնպէս և օտարաքաղաքացի առնողների։

3) Ապահովացնում է տոմսակներ 1-ին և 2 որդ ներքին փոխառութեան հանգչման տիրաժից, 20 կոպէկով տոմսակը։ Պ. պ. օտարաքաղաքացիք թող բարեհաճեն ուղարկել 10 կոպէկանոց փոստի դրոշմ ստացականը ուղարկելու համար։

4) Կատարում է վճարումներ թէ պայմանաժամ, թէ անպայմանաժամ կուպօններով։

5) Ծախում է տոմսակներ 1 և 2 ներքին փոխառութեան վճարումների յետաձգութեամբ հետեւեալ պայմաններով՝

6) Առաջին մուծումն պէտք է լինի ոչ պակաս քան 10 րուբլ։

7) Մնացած գումարը, որին աւելանում է տարեկան 8%. կարող է վճարվել ամսէ ամիս ՈՉ ՊԱԿԱՍ ՔԱՆ ՀԻՆԳ ՌՈՒԲԼ.

8) Ամեն ստացուած, որ կընկնի անդորրագրում յիշված տոմսակի վրա, պատկանում է առնողին։

9) Բոլոր կուպօններ, առաջին մուծման օրից, համարվում են առնողի սեփականութիւն և տրվում են նրան տոմսակի հետ միասին հաշիւներ վերջացնելուց յետոյ։

10) Եթէ առնողը առաջին 10 րուբլ մուծանելուց յետոյ, չի մուծի հետեւեալ փողերը, իր ժամանակին, այն ժամանակ գումարը մնում է յօգուտ գրասենեակի։

11) Առնողը իրաւունք ունի 15 օրվայ միջոցում նրան նշանակված տոմսակի ժամանակամիջոցից սկսած, անել պայմանական մուծումներ իսկ պայմանաժամը անցնելուց յետոյ գրասենեակը կարող է ծախել անմիջապէս մուծողի տոմսակը բորսայի գնով, և բաւականացնելով իրան ստացված գումարից, մնացած փողերը վերադարձնում է առնողին։

12) Առնողը կարող է ամեն ժամանակ մուծել միանգամից մնացած մուծումներ և ստանալ փոխառութեան յիշված տոմսակը, մի և նոյն ժամանակ գրասենեակը յետ է տալիս նրան 6% պայմանաժամից առաջ վճարվող դրամագլխից։

13) Տոմսակի վերջնական վճարման մասին պիտի յայտնվի նախընթաց օրը։

14) Առնողը որ գաւառումն է գտնվում, կարող է պայմանված մուծումներ փոստով ուղարկել, և այն ժամանակ չէ պահանջվում իսկական ստացագրի ուղարկելը նրա վրա մուծման չափը նշանակելու համար, որովհետև փոստի ստացականը բաւական ապացոյց է փողերի վճարած լինելուն։

15) Ստացագիրը կարող է ուրիշի վրա փոխադրվել բայց ոչ այլապէս, եթէ ոչ յայտնելով այդ մասին գրասենեակին գրաւոր կամ բառացի, որ սորա մասին իր մատեանների մէջ ծանօթութիւն է անում։

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պ. պ. օտարաքաղաքացիների կը կատարվին ճշդութեամբ և բերել տուած թղթերը ուղարկված կը լինեն առաջին փոստայով։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ընդունում է նոյնպէս ամեն տեսակ կոմիսիաներ, որք վաճառականութեան են վերաբերում, ինչպէս փոխանակագիրներով ստանալը, նոյնպէս ապրանքների մեծ քանակութեամբ (օպտով) առնելը և ծախելը։

2 (3)

ՇԱՄՊԱՅՆ ԳԻՆՈՒ ՇԻՇ (բուտիլկա)

10 ԿՈՊԷԿՈՎ ՀԱՏԸ

Նոյնպէս և այլ ապակեղէն ամաններ, գործարանի գներով, մեծ քանակութեամբ (օպտով) կարելի է ստանալ Գուարէրի ապակու գործարանի պահեստի մէջ Թիֆլիսում, Դվօրցօվի փողոցի վրա, Արծրունու գալէրէաում, Իկսէլիտ եղբայրների գրասենեակում № 168. Նոյնտեղ ընդունվում են պատուէրներ և զանազան ապակեղէնի համար։

9 (20)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 19. ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ ԹԻՖԼԻՍ. 1874.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Սեպտեմբերի 18-ին)	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպէրիալ) .	5	90
Բամբակ Երեւանու (հին սերմից . . .	5	
„ Ամերիկայի սերմից	6	30
Բուրդը Թուշի . . .	6	50
Թարաքամի . .	4	20
Շաքարը ռսի (բրօցկու)	8	50
„ միւս տեսակը .	8	40
„ զագրան, տրանզիտ . . .	4	90
„ մաքսը վճարած	8	
Շաքարաւազը Ռսի . .	7	25
Ղահվա Լիվանի լաւը . .	17	
„ Մօկօ չատ լաւը	18	50
„ Մարտինկօի ցածր	15	50
Ալիւրը Երեւանի . . .	1	
Ալիւրը Գեանջայ հասարակ . . .	1	10
„ Շորագեալու .	1	10
Գարին	„	70
Մոմ	10	40
Փոխանակագիր Պօլսի	6	65
„ Գալլէժի	4	52
Լոնդոնի կուրսը (Օդեսայի վերայ) 1 լիրան արժէ .	7	17
Մարսէլ և Փարիզ 352 Ֆր. արժէ	100	

ՓՈՍՏ

ՄԻԻՍ ՀԱՄԱՐՈՒՄ

ԿԸ ՏՊԵՆՔ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ.

	կոպ
Բաց նամակը աժէ. .	5
Ռուսաստան նամակը	10
Գերմանիա, Աւստրիա	10
Ֆրանսիա.	13
Անգլիա	14
Շվէյցարիա. . . .	14
Թուրքիա (Կ. Պօլիս .	20
Թիւրքիա (ցամաք) . .	20
Իտալիա	16
Ամէրիկա	28
Պարսկաստան . . .	10
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ՓՈԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 8 ժամին 18 րոպէ առաւօտեան. Մինչև Սուրամ (խառն գնացքը) երեկոյեան 8 ժամ. 17 րոպէ.

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից . .	8. 18	8. 17
Մցխէթ . . .	9. 18	10. 48
Գորի. . . .	11. 39	1. 43
Սուրամ. . .	1. 52	4. 30
Քութայիս . .	7. 55	
Փօթի. . . .	11. 27	

	առաւօտ.
Փօթիից . .	7. 38
Քութայիս . .	10. 12
Սուրամ. . .	4. 57
Գորի. . . .	7. 23
Մցխէթ. . .	9. 52
Թիֆլիս. . .	10. 49

Թիֆլիս գալիս է ճանապարհորդների գնացքը երեկոյեան 10 ժամին 49 րոպէ.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ .	90	68	38
Գորի. . ,	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ .	5. 22	3. 92	2, 18
Քութայիս	9.	6. 75	3. 75
Փօթի . .	13. 1	9. 75	5. 42

ՀԵՌԱԳԻՐ

Քսան բառից կազմված հեռագիրը աժէ՝

	Ր.	Կ.
Ալէքսանդրապօլ .	1	
Ախալցխա . .	1	
Աստրախան . .	1	
Բագու	1	
Գանձակ. . . .	1	
Գօրի. . . .		50
Երևան	1	
Շամախի. . . .	1	
Կօջօր		50
Քութայիս . . .	1	
Մօզդօկ. . . .	1	
Մօսկվա. . . .	2	
Ս. Պետերբուրգ .	2	
Հին Նախիջևան .	1	
Նոր-Նախիջևան .	1	
Նիժնի-Նօվգօրօդ	2	
Փօթի.	1	
Աւստրիա . . .	2	75
Անգլիա. . . .	3	75
Գերմանիա . . .	2	63
Թիւրքիա (Եւրօպ)	3	
„ (Փօթիով)	3	75
Ֆրանսիա . . .	3	50

ՓՈՍՏԻ ԿԱՌՔԵՐ

Թիֆլիսից Վլադիկավկաս ամեն օր ամառը 6 ժամին կէս օրից յետոյ իսկ ձմեռը 4 ժամին.

Թիֆլիսից Պեատիգօրսկ, Ստավրապօլ և Րօստով հինգ չաբթի և չաբաթ օրերը 6 ժամին առաւօտեան.

ՆԱՒԵՐ

Օդէսայից Փօթի (ամառը) նաւը դուրս է գալիս հինգշաբթի օրերը ժամը 2-ին կէս օրից յետոյ.

Փօթիից Օդէսա կիրակի 6 ժամին կէսօրից յետոյ.

Օդէսայից Փօթի (ձմեռը) հինգշաբթի օրերը 3 ժամին.

Փօթիից Օդէսա չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան.

Փօթիից Կ. Պօլիս նաւը դուրս է գալիս երկուշաբթի առաւօտները.

Կ. Պօլսից Փօթի կիրակի առաւօտները.

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Երթևեկ հիւանդների համար գտնվում է Երեւանեան հրապարակի վրա, Ջիթախօվի տանը և բաց է ամեն օր հիւանդների ընդունելութեան համար առաւօտը 8 ժամից մինչև 10 ժամը.

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄՈՒԶԷՈՒՄ

Բաց է Երեքշաբթի. Ուրբաթ և Կիրակի օրերը, առաւօտը 10 ժամից մինչև կէս օրից յետոյ 5 ժամը.

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Բաց է ամէն օր, բացի կիրակի և տօն օրերից 12 ժամից մինչև կէս օրից յետոյ 5 ժամը.

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

(Սեպտեմբերի 6-ին)

Լօնդօն մի րուբլ աժէ $33\frac{13}{32}$ պէնս (փոխանակ 40 պէնս).	
Փարիզ մի րուբլ աժէ $351\frac{1}{4}$ սանտիմ (փոխանակ 400 սանտիմ).	
Առաջին 5% փոխառութեան տոմսակ	177
Երկրորդ	$174\frac{1}{4}$
5% բանկի տոմս. 1 շրջանի	$97\frac{7}{8}$
„ „ „ 2 „	$97\frac{1}{2}$
„ „ „ 3 „	—
Երկաթուղիների գլխ. ռուս ընկերութ. ակցիա աժէ .	—
Մօսկով—Րիազան երկաթուղի	$282\frac{1}{2}$
Рус. Общ. Парах. и Тор	$552\frac{1}{2}$
Кавк. и Мерк.	—
Վարշավի—Տէրէսպօլի երկաթուղին.	$115\frac{1}{2}$

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—Երևան. Մ. Ա. Ձեր յօդվածը չենք տպի.

—Թէլաւ. Ասկար. Ձեր նամակից լուր քաղեցինք, իսկ յօդվածի մասերը որոնց մենք համակրում ենք դեռ տարաժամ ենք գտնում ստորագրողների համար.

—Ս. Պետերբուրգ. Մախաթ. Ձեր յօդվածը ստացանք, եթէ չի տպվի, յետ կուղարկենք.

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 18 Сентября 1874 г. Типографія Меликова и К-о Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ